

POSUDEK

oponentky na diplomovou práci

Jméno a příjmení: Bc. Jana Krátká

Téma práce: Vzdělávání dětí z dětského domova

Autorka, Bc. Jana Krátká, se ve své diplomové práci zaměřuje na problematiku školní motivace, na vzdělání a vztah k němu u populace jedinců, kteří v dětství vyrůstali v náhradní výchovné péči. Náhradní výchova a problematika dětí vyrůstajících mimo biologickou rodinu je u nás v posledním čtvrtstoletí diskutována poměrně frekventovaně. V různých souvislostech o ní bylo také poměrně hodně publikováno. Pouze minimum této odborné literatury se však zabývalo otázkou vzdělávání, profesní aspirace, školní motivace a úspěšnosti těchto dětí. Jedním z cílů předložené diplomové práce je tedy také zaplnění této informační mezery. Zvolené téma je nesporně aktuální a společensky významné.

Diplomová práce je strukturována do teoretické a praktické části. Teoretickou část tvoří čtyři hlavní kapitoly. Autorka nejprve popisuje v souladu s platnou legislativou jednotlivé varianty náhradní výchovné péče. Dále postupně zmiňuje zákony, které se vztahují na tato zařízení a na jednotlivé stupně vzdělávání. Následně se zaměřuje na jednotlivé faktory týkající se vzdělávání dětí v dětském domově a poté představuje konkrétní programy různých nadací, které se zaměřují na podporu vzdělávání dětí v dětských domovech.

Praktickou část tvoří výzkum, jehož cílem bylo sledovat celkové vzdělání a vzdělávací proces u jedinců, kteří vyrůstali v dětském domově. Autorka formulovala 5 výzkumných otázek zaměřujících se na: dosažené vzdělání respondentů (ot. 1), motivační popudy ze strany biologické rodiny a ze strany vychovatelů dětského domova (ot. 2), studijní podmínky a požadavky kladené na děti v DD (ot. 3), výskyt problémů v chování (ot. 4) a jejich nejčastější stupeň školní klasifikace (ot. 5). Pomocí polostrukturovaných rozhovorů s 20 respondenty autorka nashromáždila kvalitativní data a na kazuistikách, vytvořených touto cestou, ověřovala výzkumné otázky.

V teoretické i praktické části práce autorka prokazuje, že se poměrně dobře orientuje ve sledované problematice. Čerpá v ní z dostatečného množství informačních zdrojů, mezi nimiž nechybí ani výzkumné studie a zahraniční tituly. Vychází také z interních a internetových textů relevantních organizací a také z deníků, které si vedla v průběhu stáží realizovaných v některých z těchto pracovišť. Autorka k tématu přistupuje citlivě, ale zároveň si zachovává patřičný nadhled. Text práce je poměrně obsáhlý a je ilustrativně doplněn přílohami, které povětšinou kvantifikují výzkumné nálezy. Je psán čtivým způsobem. Občas se v něm však vyskytují gramatické chyby, nepřesné formulace (např. „*Důležitým zákonem pro práci je i zákon pedagogických pracovníků*“, s. 9) a nejasná tvrzení (např. na s. 34 autorka na základě školní klasifikace usuzuje, že školní úspěšnost dětí odpovídala jejich mentální úrovni).

Informační nepřesnosti se objevují i v praktické části práce, např. v Diskuzi u výzkumné otázky č. 2 (s. 108): Výzkumné výsledky této práce ukazují, že děti většinou nejsou motivovány biologickými rodiči, kteří s nimi nejsou v kontaktu nebo se o jejich studium nezajímají. Podle autorky jsou v této věci „*na vině genetické predispozice. Rodiče netouží po vysokém vzdělání svých dětí, protože oni sami jej nedosáhli...*“ Jinde (s. 109) uvádí, že většina romských dětí byla rodinám odebrána násilně - chybí zde však odkaz na zdrojovou literaturu a není tak jasné,

z kterých let tento údaj pochází. Je otázkou, do jaké míry se tento zaznamenávaný jev týká i současné generace mladých dospělých Romů, na niž se autorka v práci zaměřuje.

Jedná se o průměrně tvořivou diplomovou práci. Na některých místech textu se objevují velmi zajímavé úvahy (např. vzhledem k možnostem a limitům podpory dítěte ve školní přípravě v dětských domovech a v sociálně slabých rodinách, s. 21), jinde autorka ponechává bez povšimnutí bezprostředně navazující protichůdné informace (např. Škovierova myšlenka o připravenosti vychovatele navázat jedinečný vztah s dítětem /s. 23/ a Kopřivovo konstatování, že takovýto vztah v kolektivním zařízení navázat nelze /s. 24/).

Těžiště diplomové práce spočívá v poměrně rozsáhlém výzkumu. Autorka nejprve prezentuje jednotlivé kazuistiky a jejich souhrny, poté je interpretuje, resp. tematicky propojuje a nálezy vztahuje i k poznatkům z dalších informačních zdrojů. Následně provádí zhodnocení výsledků z hlediska výzkumných otázek a nakonec v části Diskuze opětovně porovnává nálezy s výzkumnými otázkami. Autorka dospívá k některým podstatným a místy i překvapivým poznatkům, členění této části práce je však nestandardní. Porovnání výsledků z hlediska výzkumných otázek běžně tvoří součást Diskuze. Způsob členění uvedených kapitol v této práci může být pro čtenáře matoucí.

Určitým problémem je formulace některých výzkumných otázek. Otázky č. 1 a 5 (dosažené vzdělání a prospěch) jsou víceméně nadbytečné, jednak proto, že na ně odpověď autorka uvádí již v teoretické části, dále proto, že skladba souboru (snaha o co nejširší vzdělanostní spektrum respondentů) zásadním způsobem ovlivňuje získané nálezy. Tento problém nakonec autorka zmiňuje v závěru práce. U otázky 3 (sledování problémů v chování) chybí zdůvodnění, jak se tato oblast vztahuje k celkovému cíli práce. Pouze implicitně z textu vyplývá, že jeho výskyt je potenciálním rizikem úspěšného ukončení studia. Autorka nashromáždila úctyhodné množství kvalitativních dat, je však na škodu, že se v rozhovorech nezaměřila detailněji na jednotlivé aspekty zvolené problematiky (nejen na přítomnost či nepřítomnost školní motivace a motivačních odměn, poskytovaných blízkým okolím, ale např. také na vnitřní popudy, vhodné či nevhodné okolnosti školní přípravy v DD, motivující a demotivující podněty ze strany vychovatelů a školy, případnou existenci profesních vzorů, eventuálně i na zpětnou reflexi alespoň u některých respondentů, co jim pomohlo jejich motivaci zvýšit nebo co by jim bylo možná v dětství v tomto směru pomohlo apod.).

Celkově lze shrnout, že se jedná o poměrně zdařilou a informačně přínosnou diplomovou práci. Autorka prokazuje poměrně dobrý vhled do zvolené problematiky. Vzhledem k mnoha nepřesnostem, které však nejsou zásadního charakteru, navrhuji předloženou diplomovou práci klasifikovat stupněm:

„velmi dobře“

V Praze dne 29. 5. 2017

Doc. Pavlína Janošová, Ph.D.